

HETMAŃSKI (76) *ai*

hetmański (76), [**hejtmański**].

e oraz *a jasne* (w tym *w* a 2 r. błędne znakowanie).

sg m N hetmański (12). ◊ *G* hetmańskiego (4); -ého (1), -(e)go (3). ◊ *D* hetmański(e)mu (2). ◊ *A* hetmański (3), hetmańskiego (2); -ého (1), -(e)go (1). ◊ *I* hetmańskim (3). ◊ *f N* hetmańska (9). ◊ *G* hetmańskiej (6); -ěj (2), -(e)j (4). ◊ *D* hetmański(e)j (1). ◊ *A* hetmańską (4). ◊ *I* hetmańską (3). ◊ *L* hetmańskiej (4); -ěj (3), -(e)j (1). ◊ *n G* hetmańskiego (7); -ého (2), -(e)go (5). ◊ *A* hetmańskie (7); -é (1), -(e) (6). ◊ *I* hetmańskim (4). ◊ *L* hetmańskim (1). ◊ *pl N m pers* hetmańscy (1). *subst* hetmański(e) (2). ◊ *A* hetmański(e) (1).

Sł stp brak, Cn notuje, Linde XVII – XVIII w.

Przymiotnik od „hetman” ‘głównodowodzący wojskiem’; związany z osobą i funkcją hetmana, pochodzący od hetmana, sprawowany, sporządzony, wydany przez hetmana; imperatorius Mącz, Modrz, Cn; praetorianus Mącz, Cn; praetorius Mącz; ducalis, imperialis, praetoritius Cn (76) : HistJóz Bv; KromRozm III G; A tak z rozkázania Hetmańskiego/ byli wzyfcy pogotowiu BielKron 460v, 114, 246v, 255v; KwiatKsiąż O3v; Praetoria cohors, Hetmański dwor/ hetmański huff. Mącz 319d, 186d, 222c, 232b, 242b, [274]c (14); RejZwierc 86 [2 r.]; BielSpr 10, 16 [3 r.], 26v [2 r.]; ModrzBaz 110, 118v; Wielkie y sławne to było zwycięstwo/ którym fię męstwo y hetmańka vmiejętność Abráhámowá wflawiła. SkarŻyw 284; Tak zápaleni słowem Hetmańskim/ [...] Kilko vphow Táatarskich pobili ná głowę StryjKron 732; KochJez A2v, A3; Coż dźiałác? przyydzie nam krwią czyścić náłzé złości: Przyydzie córą przyplácic Hetmańskiey zacności. ZawJeft 43; trzeba y tu Rady Hetmanskiey iakobyscie się wñ sprawowac mieli ActReg 28, 74, 77, 89; GórnTroas 41; Co wzyfłtko ma bydż pod powinnym dozorem Hetmańskim. SarnStat 434, 363 [2 r.], 366 [2 r.], 422, 425, 433 [2 r.] (17); GrabPospR L; KlonFlis A3v; KlonWor 17; [áby obwołano/ iż ktoby kolwiek pod Heytmańską pieczęcią zwykłą [!] liftu niemiał/ aby táki był poiman á chowan TarnConsil a4v, b.]

W charakterystycznych połączeniach: hetmańska (-i, -e) asekuracja (2), dekret, dozór, dwór, huff (2), jurysdyccja (3), łódź (2), miejsce, namiesnik, namiot (3), osoba, pozwolenie, przykazanie, rada, rozkazanie (7), tryumf, ubiór, wiadomość (3), wjazd po zwycięstwie, wola (2), zakazanie, zalecenie (2), zdanie.

Wyrażenia: »urząd hetmański« [szyk 8 : 2] (10): BielKron 216v; Izali Therfytes będzie mógł mieć iaką chęć do dołtoyności y Vrzędu Hetmańskiego [ad honorem et munus imperatorium]? ModrzBaz 40; ActReg 41, 46, 104; PIERWSZY VRZĄD HETMANSKI. Te rzeczy co przed woyną bywają opátrzyć. SarnStat 429, 422, 445, 449, 1225.

»hetmańska władza« [szyk 2 : 2] (4): Ieft w tey mierze dekret Manlia Torquata/ który dla wtwardzenia Hetmańskiey władzey/ y regimentu/ [...] zwyciężył wtim łam łiebie GórnDworz L4; SarnStat 425, 1204, 1308.

Przen: Odnoszący się do figury szachowej; tu o miejscu, na którym stoi król (1) : Nuż hurmem prawie wzyfłtki záraz rotý Ná hetmańskie fie náciłkác namioty. KochSz B4v.

Cf HETMANOW